

ZARGARLIK SAN'ATINING DUNYO XALQLARI HAYOTIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Bozorov Asror Botirovich,

Termiz davlat universiteti "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya: Zargarlik san'ati o'zbek milliy, badiiy madaniyati tarixining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Uning ko'p asrlik an'analarini tiklash va takomillashtirish, mahalliy zargarlik buyumlari ishlab chiqarilishi va tizimdagi ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati samaradorligini oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ichki va tashqi bozorlarda mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlash

Kalit so'zlar: zargarlik san'ati, mis, oltin, kumush, taqinchoq, zeb-ziynat, estetik go'zallik, eklektik.

МЕСТО И ЗНАЧЕНИЕ ЮВЕЛИРНОГО ИСКУССТВА В ЖИЗНИ НАРОДОВ МИРА

Бозоров Асрор Ботирович,

преподаватель кафедры «Изобразительное искусство и инженерная графика» Термезский государственный университет

Аннотация: Ювелирное искусство является неотъемлемой частью истории узбекской национальной художественной культуры. Восстановить и усовершенствовать свои многовековые традиции, создать благоприятные условия для производства местных ювелирных изделий и повысить эффективность работы производственных предприятий в системе, обеспечить конкурентоспособность продукции на внутреннем и внешнем рынках.

Ключевые слова: ювелирное искусство, медь, золото, серебро, украшения, драгоценности, эстетическая красота, эклектика.

THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF THE ART OF JEWELRY IN THE LIFE OF THE PEOPLE OF THE WORLD

Bozorov Asror Botirovich,

Termiz State University is a teacher of the «Fine Art and Engineering Graphics» department.

Abstract: Jewelry art has been an integral part of the history of Uzbek national artistic culture. To restore and improve its centuries-old traditions, to create favorable conditions for the production of local jewelry and to increase the efficiency of the production enterprises in the system, to ensure the competitiveness of products in domestic and foreign markets.

Key words: jewelry art, copper, gold, silver, jewelry, jewelry, aesthetic beauty, eclectic.

Amaliy san'at, amaliy bezak san'ati – bezak san'ati sohasi; ijtimoiy va shaxsiy turmushda amaliy ahamiyatga ega bo'lgan badiiy buyumlar tayyorlash va kundalik turmush ashyolari (asbob-anjomlar, mebel, mato, mehnat qurollari, kiyim-kechaklar, taqinchoqlar, o'yinchoqlar va boshqalar)ni badiiy ishlash bilan bog'liq ijodiy mehnat sohaslarini o'z ichiga oladi. Amaliy san'at asarlari ko'z bilan ko'rish, his etish va anglashga mo'ljallangan. Amaliy san'at asarlari va buyumlari insonning moddiy

muhitini go‘zallashtirishga, estetik boyitishga xizmat qiladi, ayni paytda o‘zining ko‘rinishi, tuzilishi, xususiyatlari bilan insonning ruhiy holati, kayfiyatiga ta’sir etadi, bezatilgan narsalar hayotda foydalanilishidan tashqari badiiy qiymati bo‘lgani uchun ham qadrlanadi. Shuning uchun xom ashyoning go‘zalligi va nafis xususiyatlarini namoyish etish, unga ishlov berish mahorati va usullarining ko‘pligi Amaliy san’atda estetik ta’sirni oshiruvchi ahamiyatga ega faol vositalardir. Amaliy san’atda narsalarning nafisligiga ikki usul bilan erishiladi:

- 1) shakli oddiy, jo‘n buyumlarga bezak ishlab badiiy qiymati oshiriladi;
- 2) shakli chiroyli qilib ishlanadi.

Narsalarning tuzilishi badiiy buyumlarning mujassamotida muhim rol o‘ynaydi. Xom ashyoning go‘zalligi, qismlarning mutanosibligi, tuzilishining maromi buyumning ta’sirchan umumlashma qiyofasini ifoda-lovchi yagona vositalardir. Ta’sirchan mazmunli shakllar ko‘pincha taqlidan yaratilganda mazmuni ortadi. Buyumda hosil bo‘layotgan bezak uning obraz tuzilishiga ham sezilarli ta’sir etadi. Bezagi tufayli buyum Amaliy san’at asariga aylanadi. Ana shunday amaliy san’at asarlariga zargarlik buyumlarini kiritish mumkin.

Zargarlik — badiiy hunarmandlik soxasi; oltin, kumush, mis, qalay kabi rangli metallardan zeb-ziynat buyumlari (taqinchoqlar), bezak buyumlari yasash kasbi. Arxeologik topilmalar zargarlik qadimdan mavjudligini ko‘rsatadi. Qadimgi Misr, Yunoniston, Eron, Xitoy zargarlari zargarlik buyumlari tayyorlashda marjon, nefrit, kahrabo va boshqalardan keng foydalangan. Yevropada, ayniqsa, roman va gotika davrida (XII-XV asrlar) zargarlik san’ati yuksak pog‘onaga ko‘tarilgan, Zargarlikning yangi usul va uslublari vujudga kelgan. O‘zbekiston Respublikaning ko‘pgina muzeylarida saqlanayotgan topilmalar respublika hududida (YunonBaqtriya podsholigi, mil. av. III-II asr; Qadimgi Xorazm, asosan, mil. av. I ming yillik o‘rtalaridan mil. VIII asrgacha) zargarlik rivoj topganini ko‘rsatadi. Buxoro, Samarqand, Toshkent, Xiva, Qo‘qon, Shahrisabz va b. shaharlarda zargarlik rivojlangan. XIX asr oxiri XX asr boshida o‘ziga xos ishlanishi, shakli, bezaklari, xususiyatlari bilan birbiridan farq qilgan xilmaxil zargarlik buyumlari keng tarqalgan, ziynat buyumlari to‘plamlari vujudga kelgan. Asrlar osha avloddan avlodga o‘tib kelayotgan zargarlik san’ati XX asr boshlarida inqirozga yuz tutdi, xalq ustalarining soni qisqara boshladi. Ustalariga qimmatbaho xomashyolardan foydalanishga yo‘l qo‘yilmadi. Zargarlik fabrikalarida ijod qilgan usta zargarlar ish jarayonida asta-sekinlik bilan mavjud an’analardan yiroqlasha bordilar. Natijada ular tomonidan ishlab chiqarilgan buyumlarning shakli-shamoyili o‘zgarib «eklektik» manzarani yuzaga keltirdi va ba’zi an’analarni butkul yo‘qolishiga olib keldi. O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan so‘ng zargarlik san’ati jonlandi. Qimmatbaho metall materiallardan foydalanishga imkon yaratildi.

Ma'lumki, zargarlik san'ati o'zbek milliy, badiiy madaniyati tarixining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Uning ko'p asrlik an'analarini tiklash va takomillashtirish, mahalliy zargarlik buyumlari ishlab chiqarilishi va tizimdagi ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati samaradorligini oshirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ichki va tashqi bozorlarda mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta'minlash, shuningdek, aholining yuqori sifatli mahalliy zargarlik buyumlariga bo'lgan talabini qondirish maqsadida Prezidentimiz tomonidan joriy yilning 18-maydagi "O'zbekiston Respublikasida zargarlik tarmog'ini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5721-sonli farmoni qabul qilindi. Mazkur farmon tufayli mamlakatda mahalliy zargarlik tarmog'ini tiklash va rivojlantirish, shuningdek ishlab chiqaruvchilarga qimmatbaho metallardan foydalanish huquqi berilib, mahalliy zargarlik mahsulotlari hajmini kengaytirilishiga zamin yaratdi.

Har bir amaliy san'at turi o'z ustasidan sabr, qunt, mahorat talab qiladi. Chunonchi, zargarlik ham. Hozirgi kunda zargarlarimiz tarixiy shakldagi zargarlik buyumlariga zamonaviy yondashgan holda zeb berib san'at asari yaratayotgani butun dunyo zargarlari e'tiboriga tushgan, desak, xato bo'lmaydi. Barcha ustalardan hozirgi kun talabi –tarixni saqlagan holda yangilik yaratishdir. Bu ishda, albatta, mahorat egalari, hunarmand xalqiga sabr va sabot tilaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.Bulatov. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. Toshkent-1991 yil.
2. M. Pritsa «Toshkent ganchkorligi»
3. Badiiy adabiyotlar nashriyoti. 1960 yil.
4. S.Bulatov. O'zbekiston san'ati tarixi. Toshkent 1991 yil.
5. T.Abdullayev XIX-XX asrlarda O'zbekiston kandakorlik san'ati. Toshkent 1994 yil.
6. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
7. R.Xasanov. Amaliy bezak san'ati metodikasi. Toshkent 2003 yil